

Міністерство охорони здоров'я України
Івано-Франківський національний медичний університет
Наукове товариство патофізіологів України

Матеріали

IX Національного Конгресу патофізіологів України з міжнародною участю

**«Патологічна фізіологія - охороні
здоров'я України»**
присвячений 100-річчю Української патологічної
фізіології

Івано-Франківськ - 2024

УДК 615.1: 616 (043.2)

DOI:10.21802/ifnmu.2024.3704352

Редакційна колегія: проф. Гоженко А. І., академік НАМН України
Резніков О. Г., чл.-кор. НАН України Сагач В. Ф., проф. Вастьянов Р. С., проф.
Ганчева О. В., проф. Глазков Е. О., проф. Денефіль О. В., проф. Заяць Л. М., проф.
Зяблицев С. В., проф. Клименко М. О., проф. Колесник Ю. М., проф. Кононенко Н.
М., проф. Костенко В. О., проф. Маньковська І. М., проф. Мирошніченко М. С.,
проф. Павлова О. О., проф. Портниченко А. Г., проф. Регеда М. С., проф. Роговий
Ю. Є., проф. Шевченко О. М., доцент Піліпонова В. В.

Укладачі: Бадюк Н. С., Вастьянов Р. С., Доскалюк Б. В., Заяць Л. М., Савицький
І. В.,

Патологічна фізіологія – охороні здоров'я України: тези доповідей ІХ
Національного конгресу патофізіологів України з міжнародною участю (19- 21
вересня 2024 р.). – Івано-Франківськ: Івано-Франківський національний
медичний університет, 2024. – 217 с.

Збірник містить матеріали ІХ Національного конгресу патофізіологів України з
міжнародною участю: «Патологічна фізіологія – охороні здоров'я України». В
матеріалах Конгресу розглянуто сучасні проблеми фундаментальної та клінічної
патофізіології: загальна патофізіологія; молекулярно-генетичні механізми
розвитку та протекції захворювань; патофізіологія серцево-судинної системи та
крові, гемотрансфузіологія; патофізіологія нервової системи, екстремальних
станів та стресу; патофізіологія дихання, гіпоксія; патофізіологія ендокринної та
репродуктивної систем; патофізіологія травної системи; патофізіологія
сечовидільної системи; патофізіологія пухлинного росту; імунопатологія;
фундаментальні та прикладні аспекти запалення; вікова патофізіологія; клінічна
патофізіологія; ветеринарна патофізіологія.

Для широкого кола наукових та практичних працівників медицини.

підшлункової залози). Відомо, що тиреоцити особливо чутливі до зростання ТТГ за умов йододефіциту. Важливо, що на тлі ожиріння у периферичних тканинах зростає перехід Т4 у реверсивний Т3 (є біологічно неактивним), що може зумовити розвиток периферичного гіпотиреозу, який підсилює розвиток інсулінорезистентності. Крім того, зростання вісцерального жиру супроводжується зростанням секреції лептину, що може впливати на тиреоїдний профіль (зокрема, секрецію ТТГ та вТ3).

Висновки. Дієтизовані дефіцит цинку, йоду, інсулінорезистентність та ожиріння змінюють секреторну здатність щитоподібної та підшлункової залоз. За таких умов активуються процеси ПОЛ і ПОБ вісцерального жиру. Виявлені порушення є фактором метаболічних ризиків і розвитку коморбідної патології.

Ключові слова. Жирова тканина, прооксидантна система, перекисне окиснення білків, перекисне окиснення ліпідів, цинкдефіцит, йододефіцит, інсулінорезистентність, ожиріння.

Keywords. Adipose tissue, prooxidant system, peroxidation of proteins, peroxidation of lipids, zinc deficiency, iodine deficiency, insulin resistance, obesity.

УДК 612

**СЛАВЕТНИЙ ШЛЯХ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ ПАТОФІЗІОЛОГІВ:
НАЗУСТРІЧ 125-РІЧЧЮ З МОМЕНТУ ЗАСНУВАННЯ**

**THE GLORIOUS PATH OF THE ODESSA SCHOOL OF
PATHOPHYSIOLOGY: TOWARDS THE 125-th ANNIVERSARY OF
FOUNDATION**

Вастьянов Р.С.

Одеський національний медичний університет
rvastyanov@gmail.com
м. Одеса, Україна

Одеський національний медичний університет і його кафедри, включаючи кафедру загальної та клінічної патологічної фізіології імені професора Володимира Валеріановича Підвисоцького, ведуть історію з 1900 року, тобто наш славетний Університет наближається до святкування 125-річчя з дня заснування. Незважаючи на повномасштабну агресію проти нашої країни, весь професорсько-викладацький склад університету, його клінічних підрозділів, а також нашої кафедри ні на одну хвилину не припиняли своєї роботи з виховання нових поколінь висококласних та висококваліфікованих лікарів, компетенції, досвід та майстерність яких допоможуть у порятунку життів воїнів-захисників Вітчизни, а також, безсумнівно, в оздоровленні нації у мирний період. Наукова робота і наше наукове життя,

додатково до всіх робочих функціональних навантажень і допомозі країні, яка виборює свою цілісність та незалежність, таким же чином не прийнялася.

Цей термін, який логічно укладається у весь час наукового життя Університету, є періодом часу кропіткої роботи місцевої, південної патофізіологічної наукової школи. Патофізіологи вписали славні сторінки, а імена лідерів залишаться не лише в історії університету, але й України та світової науки.

Важливо, що численна когорта патофізіологів Одеської наукової школи не тільки представлена талановитими вченими, які присвятили себе патофізіології, але й тими видатними науковцями, які протягом всієї історії Університету привнесли величезні здобутки у наукові досягнення одеської фундаментальної наукової школи.

Незважаючи на всі історичні катаклізми, університет завжди вчився виживати і плідно трудитися, зберігаючи колосальний науковий потенціал, створюючи десятки наукових шкіл, які присвятили себе навчанню наступних поколінь лікарів, розробці нових медичних технологій і рішення проблем теоретичної та практичної медицини.

Аналіз історії наукових шкіл показує, що основою для їх створення можуть бути велика ідея або новий метод дослідження, або новий предмет, взятий для всебічного дослідження. Наукові школи в Одесі, починали формуватися ще до створення медичного факультету, завдяки тому, що вже протягом 70-80 років XIX сторіччя в Новоросійському університеті працювали видатний фізіолог І.М. Сеченов і видатний мікробіолог І.І. Мечников. Вже в ті роки загальнопатологічні дослідження з успіхом проводилися в Одеській бактеріологічній лабораторії та інших наукових установах нашого міста.

Перша найбільша школа вітчизняних патологів, бактеріологів та імунологів була створена засновником Новоросійського (Одеського) медичного факультету і першим завідувачем кафедри професором В.В. Підвисоцьким. Завдяки різнобічності свого таланту, наукових інтересів, блискучою ерудиції і самовідданої працездатності в його школу входили такі молоді вчені як О.О. Богомолець, Д.К. Заболотний, Л.О. Тарасевич, І.Г. Савченко, С.М. Щасний, В.К. Стефанський та інші. У подальшому професора Л.О. Тарасевич та М.Г. Ушинський, незважаючи на бурхливі революційні події в країні, продовжували виконувати навчальну та наукову роботу, досліджуючи проблему голодування патологію обміну речовин.

Професор Воронін В.В., завідувач кафедри, опублікував фундаментальні роботи по патофізіології, гістології, мікробіології, епідеміології, зоології, математики та фізики і створив найбільшу школу патологів в Україні та в Грузії.

Велика заслуга у відродженні наукових традицій в Одесі належить професору М.Н. Зайку, якому довелося після другої світової війни заново відновлювати експериментальну базу, навчально-методичну роботу, впроваджувати новий радіоізотопний метод досліджень та створювати першу в Україні радіологічну лабораторію. Результатом всього, стало формування відомої школи патологів, які очолили в Україні патофізіологічні та клінічні кафедри, а

окремі його учні керують науково-дослідними інститутами, лабораторіями, є членами Національної Академії медичних наук, педагогічних наук та плідно розвивають ідеї свого видатного вчителя.

З середини 70- років ХХ сторіччя співробітники кафедри встановлюють та підтримують тісний контакт з відомим патофізіологом, майбутнім директором НДІ Загальної Патології та патофізіології СРСР академіком Г.М. Крижановським, під керівництвом якого проводилися інтенсивні наукові дослідження та виконувалися дисертаційні роботи. Завдяки ідеям Г.М. Крижановського про детермінантні та системні механізми нейропатологічних синдромів, співробітниками кафедри патологічної фізіології були створені нові моделі епілептичного синдрому - модель багатоосередкової коркової епілепсії з детермінантним осередком у гіпокампі, модель скроневої епілепсії, модель хронічної кіндлінг-індукованої епілепсії. Це дозволило отримати принципово нові дані про патогенетичну терапію цих нейропатологічних синдромів: 1) ліквідація детермінантного осередка; 2) пригнічення активності епілептичної (патологічної) систему шляхом пригнічення активності її проміжних ланок; 3) впливу на неї через активацію структур мозку, що становлять антиепілептичної систему.

Одним з яскравих представників вчених, організаторів формування наукових шкіл є професор А.І. Гоженко, який керував кафедрою патофізіології Одеського державного медичного університету більше десяти років, і сьогодні є директором НДІ Медицини транспорту, а з 2016 року - Президентом Українського наукового товариства патофізіологів. Анатолій Іванович створив власну авторитетну школу клінічної та експериментальної патофізіології, яка налічує понад 200 учнів та послідовників. Багато його учнів очолюють наукові колективи України, Польщі, Канади, США, Індії. Володіючи неосяжною енергією і працездатністю, професор А.І. Гоженко провів у 2000 році III Національний конгрес патофізіологів, у 2002 році – Пленум УНТП, у 2020-2021 роках VIII Національний конгрес патофізіологів, а з початку 2000-х років започаткував та проводить традиційні патофізіологічні Читання пам'яті В.В. Підвисоцького.

Починаючи з 2015 року кафедра загальної та клінічної патологічної фізіології присвятила наукові дослідження нейропатології, клінічній патофізіології, нейрофізіології, неврології, тощо. Отримані результати є перспективними, не тільки для розуміння патогенезу хронічної епілептичної активності мозку, але і сприяють розробці патогенетично обґрунтованих методів лікування хронічних форм епілепсії. Рішенням цих проблем сьогодні займаються учні та колеги професора Р.С. Вастьянова.

Починаючи з 2016 року, на кафедру загальної та клінічної патологічної фізіології перемістився центр управління керування Українським науковим товариством патофізіологів, оскільки за результатами виборів, які проводилися на VII Національному Конгресі патофізіологів України, науковим секретарем Українського наукового товариства патофізіологів обрано професора Р.С. Вастьянова. В науковій роботі співробітників кафедри простежується схильність до концепції «клінічної патофізіології», яку обґрунтував та започаткував

Президент Українського наукового товариства патофізіологів професор Анатолій Гоженко: проводяться сумісні наукові клінічні обстеження та експериментальні дослідження з представниками неврологічної, урологічної, гастроентерологічної, терапевтичної, ендокринологічної та інших галузей медичної науки. Підсумком вказаних досліджень є низка авторських свідоцтв та патентів України, монографії, навчально-методичні рекомендації та статті, які надруковані в провідних наукових виданнях.

Що ж є актуальною і притягує особливістю Одеської наукової патофізіологічної школи? Перш за все, її головною рисою слід вважати пріоритет фундаментальних досліджень, які досліджувалися протягом усього історичного періоду існування кафедри. Фундаментальний характер робіт завжди був спрямований на рішення проблем практичної охорони здоров'я, проблем клінічної практики. Цей незаперечний факт сприяє тому, що вчені Одеської школи, серед яких були всесвітньо відомі, реалізовували свій науковий потенціал в різних галузях медичної науки: епідеміології, бактеріології, вірусології та імунології, офтальмології, терапії, хірургії, тощо.

В стінах нашого Університету працювали два майбутніх Президента АН України - Д.К. Заболотний, основоположник радянської епідеміології, президент Всеукраїнської академії наук, і О.О. Богомолець - видатний патофізіолог, президент Академії наук УРСР, член Академії наук СРСР і Академії медичних наук СРСР, директор інституту експериментальної і клінічної фізіології. І нарешті, важливою особливістю Одеської школи патофізіологів є збереження і розвиток традиційних напрямів, які базуються на утворенні оригінальних творчих напрямків і атмосфери високої наукової духовності, завдяки цьому, патофізіологія завжди була на передових позиціях наукових досліджень.

Отже, у власній науковій роботі науковці Одеської школи патофізіологів підтверджуються думку О.О. Богомольця про те, що *«...для создания школы необходимы, прежде всего, выдающийся ученый, имеющий новую идею обобщающего, синтетического значения, но необходимы и сотрудники! Ученый, который ревниво относится к успехам своих учеников, никогда не создаст школы. Научная школа не представляет собой нечто стационарное, застывшее. Все новые идеи развиваются диалектически»*.

Саме наукові школи Одеси та насамперед медичного Університету були тими особливо ефективними неформальними об'єднаннями вчених, які групувалися навколо своїх лідерів. При цьому забезпечувалася історична спадкоємність, передача не лише знань, а й самого духу науки, завдяки яким відбувалося розвиток патологічної фізіології, що забезпечує теоретичне підґрунтя практичної медицини. Такий функціональний зв'язок і є основним двигуном розвитку і досягнень в науці. Важливо підкреслити, що науковці школи нашого Університету не обмежувалися його стінами, бо кращі його представники успішно працювали і працюють не лише в різних містах нашої країни, але й світу, набуваючи безцінного наукового досвіду і тим самим підвищуючи авторитет Одеського національного медичного університету.

Не знижуючи темпу та швидкості, у складний воєнний час одеські науковці впевнено крокують до 125-річчя з дня заснування, що надихає впевненості в тому, що Одеська патофізіологічна школа буде успішно продовжувати традиції своїх попередників, як і раніше, будучи однією з найважливіших наукових неформальних об'єднань, науковців Університету і Батьківщині.

Ключові слова: патологічна фізіологія, одеська наукова школа, нейропатофізіологія, клінічна патологічна фізіологія, історія, традиції, авторитет

Key words: pathological physiology, Odesa scientific school, neuropathophysiology, clinical pathological physiology, history, traditions, authority

УДК 612

ВЗАЄМВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ. НОЗОЛОГІЯ, ПАТОГЕНЕЗ ТА САНОГЕНЕЗ ЯК КАТЕГОРІЇ В ТЕОРЕТИЧНІЙ МЕДИЦИНІ

THE RELATIONSHIP OF PHILOSOPHY AND FUNDAMENTAL MEDICINE. NOSOLOGY, PATHOGENESIS AND SANOGENESIS AS CATEGORIES IN THEORETICAL MEDICINE

Вастьянов Р.С.

Одеський національний медичний університет

rvastyanov@gmail.com

м. Одеса, Україна

Гуманізація суспільства, ставлення до людини як вищої цінності та частини природи передбачає при розробці та реалізації різних соціальних програм звернути пильну увагу до проблеми індивідуального здоров'я, його природних основ, можливості соціальних впливів на його становлення на різних етапах онтогенезу.

Основним завданням медицини є збереження здоров'я та подовження життя людей. Вона складається з теоретичної медицини та медичної практики. В свою чергу теоретична медицина тісно пов'язана з педагогічним процесом у вищій медичній школі. В існуючій системі підготовки лікаря теоретичні засади медицини вивчаються переважно на перших трьох курсах медичних університетів на профільних кафедрах. Останні спрямовані на реалізацію науково-навчального процесу на засвоєння теоретичних знань з окремих складових теорії медицини: морфології, біохімії, фізіології, патологічної анатомії та патологічної фізіології.

Стрімкий розвиток окремих наук забезпечив визначення основних характеристик організму людини в стані здоров'я та хвороби, що є базисом для

ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРОДОНТА ЗА УМОВ ДЕФІЦИТУ ЦИНКУ В ЕКСПЕРИМЕНТІ	59
<i>Василенко М.І., Козловська М.Г., Бакуновський О.М., Портниченко А.Г.</i>	
УЧАСТЬ ТКАНИННОЇ ГІПОКСІЇ І СТРЕСРЕАКТИВНИХ КІНАЗ У ЗАГОЄННІ РАН КІНЦІВКИ У ЩУРІВ	61
<i>Василишин І.В., Воронич-Семченко Н.М.</i>	
ДИСБАЛАНС ПРОЦЕСІВ ПЕРОКСИДАЦІЇ БІЛКІВ ТА ЛПІДІВ У ЖИРОВІЙ ТКАНИНІ ЩУРІВ ПРИ ДІСТОІНДУКОВАНИХ ПОРУШЕННЯХ ЕНДОКРИННОЇ ФУНКЦІЇ ЩИТОПОДІБНОЇ ТА ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗ	62
<i>Вастьянов Р.С.</i>	
СЛАВЕТНИЙ ШЛЯХ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ ПАТОФІЗІОЛОГІВ: НАЗУСТРІЧ 125-РІЧЧЮ З МОМЕНТУ ЗАСНУВАННЯ	64
<i>Вастьянов Р.С.</i>	
ВЗАЄМОВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ. НОЗОЛОГІЯ, ПАТОГЕНЕЗ ТА САНОГЕНЕЗ ЯК КАТЕГОРІЇ В ТЕОРЕТИЧНІЙ МЕДИЦИНІ	68
<i>Вастьянов Р.С.</i>	
ПЕПТИДЕРГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПРИГНІЧЕННЯ ХРОНІЧНОЇ СУДОМНОЇ АКТИВНОСТІ В МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ «ЕНДОГЕННОГО НЕЙПРОПЕПТИДНОГО ПРИГНІЧЕННЯ» ЕПІЛЕПТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ	73
<i>Ващенко Н.М., Розова К.В.</i>	
ФІЗІОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕЛАТОНІНУ ПРИ КОРЕКЦІЇ СТРЕСОРНИХ ПОРУШЕНЬ	75
<i>Годлевський Л.С., Онуфрієнко О.В., Кащенко О.А., Ляшенко С.Л.</i>	
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ АНТАГОНІСТІВ 5-НТ _{1А} – РЕЦЕПТОРІВ НА ПРОЦЕСИ ПАМ'ЯТІ	78
<i>Гоженко А.І., Іванов Д.Д., Гоженко О.А., Федорук О.С.</i>	
РОЛЬ НАТРІЮ В ПАТОГЕНЕЗІ ГОСТРИХ ПОШКОДЖЕНЬ ТА ХРОНІЧНОЇ ХВОРОБИ НИРОК	79
<i>Гоженко А.І., Вастьянов Р.С.</i>	
ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ	81
<i>Гоженко А.І.</i>	
МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ	82
<i>Гоженко А.І., Квасницька О.Б., Федорук О.С., Іщенко В.С.</i>	
ІЄРАРХІЯ НИРКОВИХ ФУНКЦІЙ ТА ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНА РЕАЛІЗАЦІЯ	83
<i>Гоженко А.І., Павлега Г.Є., Бадюк Н.С., Гоженко О.А.</i>	
ПОШКОДЖЕННЯ ЕНДОТЕЛІУ ЯК ГОЛОВНИЙ ЛАНЦЮГ У ПАТОГЕНЕЗІ АТЕРОСКЛЕРОЗУ	84